

**ДВОМОВНІСТЬ ЯК МОВНЕ ЯВИЩЕ В УКРАЇНІ: СУТНІСТЬ,
ВИДИ, ФУНКЦІОНУВАННЯ У СФЕРІ ОСВІТИ**

студент 2-го курсу факультету правового забезпечення підприємницької діяльності та психології навчально-наукового інституту права та психології НАВС

Коваль Карина Вікторівна

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри мовної підготовки навчально-наукового інституту права та психології НАВС **Янковська Г.В.**

Нині майже немає однопонаціональних держав. У результаті міжмовних контактів у країнах спостерігається процес взаємодії мов, який у мовознавстві називається білінгвізмом або двомовністю. Серед лінгвістів немає єдиного погляду щодо використання термінів «білінгвізм» та «двомовність» як повних синонімів. Такий висновок робимо на основі аналізу різних підходів до їх використання (щодо дотримання принципу єдності до термінології; походження термінів; функціонування; словотворчої здатності; поглядів лексикографів тощо). У роботі послуговуємося терміном «двомовність», адже, вважаємо, що саме він найповніше відтворює сутність позначуваного поняття засобами української літературної мови.

Двомовність – це мовне явище, що вивчається спеціальною мовознавчою наукою – соціолінгвістикою. Одним з питань, що досліджує соціолінгвістика є вивчення двомовності. Аналізуючи визначення, подані в лінгвістичній літературі, вважаємо, що двомовність – це, по-перше, мовне явище, яке є предметом вивчення соціолінгвістики, по-друге, воно називає мовну ситуацію, за якої мовці володіють двома мовами, по-третє, мови білінгв використовують залежно від мовленнєвої ситуації, але не одночасно. З такого визначення вбачається і різниця між дещо схожими, але не тотожними поняттями: суржик, полілінгвізм, диглосія.

Сучасна наука не має остаточної типології двомовності. Хоча й можна зазначити, що більшість з них називають два головні критерії поділу двомовності: рівень володіння мовами та спосіб оволодіння ними.

Мовна ситуація в Україні характеризується насамперед функціонуванням української як державної мови на всій території, хоча й не у всіх сферах суспільства. Водночас наявні 13 мов

національних меншин, які побутують у суспільстві, серед яких найпоширенішою є російська мова. Така мовна ситуація призводить до появи українсько-російської двомовності, де українська є рідною мовою осіб.

Ця мовна ситуація склалася історично. Найпотужнішим чинником впливу є входження українських земель до Російської імперії. Утім така характеристика не є сталою. У незалежній Україні цей показник зростає і залежить насамперед від мовної політики держави.

Проведений аналіз статистичних даних соціологічних досліджень дає підстави говорити, що в незалежній Україні двомовність як мовне явище не зникає, а навпаки поширюється, адже все більше стає осіб, які спілкуються або російською мовою, або українською залежно від мовленнєвої ситуації. З метою з'ясування реальної мовної ситуації на юридичному факультеті навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ ми провели опитування студентів I і II курсів (загалом – 289 студентів). Як виявилось, студенти цих курсів є переважно двомовними, адже можуть, як показало дослідження, вільно володіти і російською, і українською мовами, де російська використовується найчастіше у мовленнєвих ситуаціях.

Аналіз мовної ситуації в студентських колах юридичного факультету ННПП НАВС дає підстави стверджувати, що студенти I і II курсів є переважно двомовними. З одного боку, це позитивне явище, коли студенти – майбутні юристи – досконало володіють двома мовами. Утім їхня суб'єктивна оцінка може не співпадати з об'єктивним аналізом їхніх знань з української та російської мов (хоча й графу «суржик» ми в опитуванні відводили як окрему).

Враховуючи те, що мовою спілкування у публічних сферах повинна бути державна мова, мовою судочинства відповідно до Закону України «Про судочинство» повинна бути українська мова, то вважаємо, що належну увагу слід приділяти вивченню саме української мови у вищих навчальних закладах юридичного спрямування. Адже насторожують факти, за якими з 93,5% студентів-українців, українською мовою спілкуються в родині лише 26,5%, а в навчальному закладі і того менше – 13,5%. Така «бідна» мовна практика, як ми вважаємо, є негативним явищем для майбутніх юристів.

Для покращення мовної ситуації в навчальному закладі бажано проводити ряд заходів:

- 1) збільшити кількість мовних дисциплін, адже не секрет, що західні вузи юридичного спрямування, за твердженням Тамари Губаревої, мовний підготовці відводять понад 50% всього

навчального часу. Безумовно, такого не скажеш про українські навчальні заклади;

2) проводити відповідні заходи щодо підвищення престижу рідної мови (вікторини, філологічні конкурси, наукові студентські гуртки, конференції, різноманітні відкриті лінгвістичні дебати та ін.) як вузівські, так і міжвузівські, орієнтуючись саме на зацікавлення студентів, а не викладацьку повинність.

Безумовно, у першу чергу, про це повинна подбати держава заходами мовної політики, хоча й не останнє місце відіграє і свідоме ставлення особи до власного мовлення.

ЮРИДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ: «КРИМІНАЛЬНИЙ» ЧИ «КАРНИЙ»?

студент 4-го курсу юридичного факультету навчально-наукового інституту права та психології НАВС

Клименко Олена Олегівна

Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент кафедри гуманітарних дисциплін навчально-наукового інституту права та психології НАВС **Клименко О.З.**

Українська мова – базовий системоутворювальний чинник української державності. Процеси поширення суспільних функцій української мови особливо активізувалися з прийняттям «Закону про мови в УРСР» (1989), «Декларації про державний суверенітет України» (1990), а також з проголошення державної незалежності України (1991). Чинна «Конституція України» (ст. 10) проголосила: «державною мовою в Україні є українська мова». Україна прагне розбудови правової держави, утвердження в ній принципу «верховенства права», тому необхідно, щоб право було об'єктивоване у мові – адекватно і однозначно. Україна прагне створення громадянського суспільства, тому кожне слово закону стосується конкретної людини, її прав та свобод; отже, воно може мати визначальний вплив на її долю чи навіть життя.

Український народ упродовж багатьох віків виборював право на свою мову. Політика національного гноблення і денаціоналізації гальмувала природний процес становлення і розвитку української мови у царині юриспруденції. Ділова мова українських сотенних канцелярій наближалась до народної, хоча й мала традиційні риси тогочасного діловодства. Писарі зберігали фрази-стереотипи з Литовського статуту та інших правописних кодексів. Цінні зразки мови дають судові документи, які фіксують живе мовлення свідків і